

Kudy, sociální ekonomiko, kráčíš v Česku?

Jaroslava Šťastná

Sociální ekonomika vznikla mimo jiné jako snaha umožnit lidem s různými znevýhodněními nalézt a udržet si zaměstnání. Evidentně šlo o zdravotně znevýhodněné a dá se říci, že toto pojetí a chápání sociální ekonomiky ve společnosti převažuje. Od samotného počátku však byly přítomny další důležité úvahy o uplatnění principů demokratického řízení v sociálních podnicích, šetrném zacházení s přírodními zdroji, využívání místních zdrojů, podpoře místního rozvoje. Jmenované rysy můžeme též chápat jako jakési evergreeny sociální ekonomiky, které se mnoha zemích EU se promítly do vládních i nevládních programů podpory sociálního podnikání. Od počátku moderního sociálního podnikání v 80. letech 20. století šlo také o podporu dalších skupin, které nazýváme skupinami sociálně vyloučenými. Připomeňme si, že sociální vyloučení má několik úrovní, které se na sebe vážou, posilují a navzájem podmiňují. Lidé marginalizovaní obvykle trpí hmotnou a finanční nouzí, ztíženým přístupem ke službám — sociálním, zdravotním, kulturním, infrastrukturním — které jsou jinak ve společnosti běžné. Často také trpí určitou sociální izolací nebo nerozvinutou sítí vztahů (sociálním kapitálem) a v neposlední řadě psychickými problémy, jako je frustrace, nedostatek sebedůvěry, pocity marnosti a bezcílnosti.

V souvislosti s nárůstem nezaměstnanosti a dalšími důsledky ekonomických změn v globalizovaném světě se otevírají aktuální otázky, na co by se měla a mohla sociální ekonomika zaměřit. Jaké skupiny osob se znaky sociálního vyloučení by měly být ve středu našeho zájmu? Jsou to opravdu v první řadě lidé zdravotně znevýhodnění, i v této době? Aníž bych chtěla pomoc zdravotně postiženým ze strany společnosti jakkoli zpochybňovat, zjevně se v regionech vytváří skupina dlouhodobě nezaměstnaných lidí, kteří ztratili práci a nedokážou ji v oblasti najít, dále lidé nad 50 let, absolventi nejrozličnějších středních škol a těžce definovatelných bakalářských oborů apod. Rady, kterých se jim dostává, jsou nezřídka šablonovité, neúčinné a odkazující k abstraktním principům neo-liberální ekonomiky jako je flexibilita, mobilita a kompatibilita. A co skupina lidí, kteří se ocitli v dluhové pasti, jakkoli se o tento pád svojí lehkomyšlností mnohdy sami zasloužili? A co lidé, kteří řeší důsledky absence státní sociální politiky v oblasti sociálního bydlení? Poslední připomínám proto, že otázky dostupného bydlení i pro chudší vrstvy byly v době tzv. první republiky typicky sociálně-ekonomickými otázkami a byly řešeny v rámci družstevního hnutí (nezaměňujme jej se současným stavem bytového družstevnictví v ČR, které má k idejím

pravého družstevnictví daleko). V mnoha zemích EU jsou navíc existence a aktivity bytových družstev zahrnovány do oblasti sociální ekonomiky.

A jak by mohla sociální ekonomika rezonovat s novými tématy a výzvami, jako jsou klimatické změny, stárnutí populace, imigrace lidí z jiných kultur? Má snad sociální ekonomika potenciál mírnit rýsující se konflikty o energické a surovinové zdroje a o vodu, které v očích geo-politiků budou mít značné dopady a váhu na život v nastupujících dekadách?

Shrnuto: zkusme se oprostit od zaběhnutého přemýšlení o sociální ekonomice jako rozšířené verzi chráněných dílen. Zkusme se též oprostit od determinujících úvah, na co nám fondy EU v současnosti mohou v rámci schválených grantových projektů přispět. Spíš se soustředme na to, jaké opravdu závažné sociální a další problémy se v české společnosti objevují a objeví a jaké z nich můžeme řešit prostřednictvím sociální ekonomiky. A s kým: co třeba odbory, hospodářské komory, bytová družstva, a co někdo úplně jiný?

Co Vy na to?

PhDr. Jaroslava Štátná, Ph.D. přednáší na Katedře sociální práce FF UK a dlouhodobě se věnuje otázkám sociální ekonomiky a sociálního podnikání.